

СССР

„ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРЫ“, бр. 6, 1985

Броят се открива с рубриката „Идеология. Естетика. Култура“, в която е поместена статията на В. Молчанов „Политическата атака“. Повод за написването на статията му дава, както сам авторът пояснява, книгата на известния американски литературовед — енциклопедист Рене Уелек „Атаката срещу литературата и други очерци“<sup>1</sup>. Уелек изброява няколко атакуващи страни, но според него най-пламенната и най-бурна атака е „политически мотивираната“. На въпроса от страна на коя класа или социална група се води такава атака, Уелек пояснява: „Съществува гледище, според което литературата (а явно и цялото изкуство) е консервативна или поне може да бъде третирана като сила, която служи на интересите на управляващата класа.“

Съотношението — „изкуство — политика“ — пише Молчанов — е твърде добре изследвано в марксистката естетика. Широко известни са трудовете на Ю. Барабаш, А. Зися, Г. Куниншин, М. Лифшиц, Ю. Лукин, О. Макаров и др., в които скупулотно точно е анализиран процесът на взаимовлияние между изкуството и политиката. Обаче — продължава авторът — това влияние не е веднъж завинаги установено. То се променя в зависимост от мястото и времето. Извънредно важно е да се има предвид политическата ситуация, степента на политическата активност в даден исторически момент.

В. Молчанов смята, че е неудобно да застава в позата на наставник и да поучава западните интелектуалци какво да правят и какво — не. Много по-целесъобразно според него е да направи критически анализ на социално-културната среда на буржоазното изкуство, на *условиата* (курс. В. М.), при които художественото творчество на Запад става обект на политическо манипулиране, а художникът се превръща в политически пропагандатор.

В първия раздел на статията си, озаглавен „Новият Зоил“, авторът се спира на книгата „Изкуството — враг на народа“ от английския философ и публицист Роджър Тейлър, който по своя темперамент много напомня древно-

гръцкия философ-софист Зоил, известен с това че безпощадно и твърде често нелепо е атакувал и живи, и отдавна починали авторитети с цел да ги развенчае и подрони вековния им престиж. Посочената книга на Тейлър му спечелва странна слава — самото ѝ заглавие подсказва, че това е една парадоксална книга, въпреки че парадоксалността сама по себе си не е признак на ниско духовно качество. Тейлър — посочва Молчанов — не играе с читателя на криеница. Той излага ясно и категорично своето авторско гледище: „Нека моето гледище се окаже предизвикателно, аз твърдя: изкуството и философията са врагове на народните маси. Ето защо моят замисъл не е в това да доведе изкуството и философията сред масите, а по-скоро да вдигна, да въоръжа масите срещу тях.“

Авторът се спира на похватите, до които прибегва Тейлър, за да осъществи замисъла си. Истинското изкуство той нарича предназначено „елитарно“ и му противопоставя т. нар. „народно изкуство“, в което лесно може да се разпознае неумело гримираната „масова култура“. Това противопоставяне е един от многобройните парадокси, намерили място в книгата на Тейлър, който не само възхвалява това „народно изкуство“, но и настоява то да заеме позиция на отбрана и да е готово на внезапна атака от страна на снобистското „елитарно изкуство“. Тейлър е убеден, че художественият елит, нежко откърмен от буржоазията, е изпълнен с решимост да се разправи с „народното изкуство“ — джазовата музика, комиксите, киномелодрамите и с това да лиши обикновените хора от няколкото жалки минути на радост и отход след напрегнат трудов ден. Особено силно е раздразнен Тейлър от сериозната музика. Защо? — оказва се, че именно тя според него изпълнява авангардна функция в политическата, класовата атака, която буржоазната идеология води срещу обикновения човек. Под влияние на сериозната музика — пише Тейлър — народът се отпуска, у него се притъпява чувството на класова ненавист и той се превръща в сбирщина от сързержатели и сибарити. Такова е разбирането на Тейлър за класовата борба и нейните закони — посочва Молчанов.

Освен това Тейлър е озлобен срещу всякаква философия, срещу всякакъв мироглед — както буржоазен, така и марксистически. Естествено — срещу марксистическия много повече.

<sup>1</sup> R. Wellek. The Attack on Literature and Other Essays, Chapel Hill (North Carolina), 1982.

Особено негодува Тейлър по повод културната политика на социалистическата държава — грижливото ѝ отношение към духовните ценности на миналото, уважението ѝ към художествената традиция. В политиката, насочена към опазване на националните духовни ценности, Тейлър вижда белег на порочност на социалистическата система, нейна идейна слабост и дори нещо повече — измяна към интересите на масите.

Разделът, озаглавен „Политическите куруни“, е посветен на алтернативен театър. През втората половина на 60-те години алтернативното театрално движение получава международен размах. Естествено политическият театър и драматургията на всяка западна страна носят върху себе си характерен национален отпечатък, но алтернативните театри от различни страни притежават повече сходства, отколкото различия — ето защо Молчанов поради липса на място се ограничава с наблюдения върху алтернативния театър в Англия. Отбелязана е книгата на Катрин Итчин, посветена на политическия театър във Великобритания след 1968 г.<sup>2</sup> Итчин смята не само драматурзите, но и всички алтернативно-театрални дейци — режисьори, актьори, художници и др. — за борци срещу тиранията, пламенни бунтари; според Катрин Итчин алтернативният театър е пропит изцяло с опозиционна, бунтарска политика. Молчанов обаче поддържа становището, че в западния алтернативен театър по причудлив начин се съчетават две политики, при това официалната политика става все по-доминираща, което се доказва от своеобразното развитие на политическата сцена във Великобритания през последните двадесет години.

Умелото използване на алтернативния театър в качеството на инструмент за политическа игра е било разглеждано на специална конференция на тема „Политическите процеси на британска сцена през 60—70-те години“, състояла се в гр. Рошок (ГДР) през 1976 г.

Молчанов изтъква, че много ръководители на алтернативни театрални колективи заявяват подобно на Тейлър, че отстояват интересите на обикновения човек, проследяват работническите, защитават позициите на „народното изкуство“. Обаче много често работникът на алтернативния подиум наподобява недоделан дървник, човъркан от една и съща завистлива мисъл — ето, живеят хората! Разбира се — пише Молчанов, — не се наемам да твърдя, че всички алтернативни пиеси представят пародийно обикновения човек и изобразяват неговите напразни усилия да преуспее и да се издигне. Алтернативният театър е противоречиво явление. Неслучайно много алтернативни дейци все по-често говорят за „идеологическия плурализъм“ като за свое кредо. Зад този плурализъм всъщност се крие

идеологическо безсилие, мирогледна слепота или наивност, неспособност на художника да даде отговор на въпросите, поставени в собствената му пиеса.

Но за да бъдем справедливи — пише Молчанов, — трябва да кажем, че в някои алтернативни драми — и с това те са интересни за изследователи, — е отразена сложната обществена ситуация на нашето време, вярно са обрисувани социалните типове. Като професионално издържана е посочена пиесата на Джон Мак-Грат „Сутрешни ангели“. Обаче — твърди Молчанов — политическата позиция на автора в редица моменти е съмнителна и би било странно да се очаква ясна политическа линия от автор, провъзгласил се за поддръжник на принципа на идеологическия плурализъм.

„Машина за развлечения“ — така е наречен един съвременен алтернативен колектив. И Молчанов отбелязва — политическите теми все по-често се трактуват от алтернативния театър в шутовски стил, предпочитат се шоуто, развлекателният музикал, бурлеските.

Третият раздел на статията е озаглавен „Политика в романна форма“. Политическият роман не е бил глезен от вниманието на изследователите — започват да го признават като автономен литературен жанр едва в 1924 г., когато известният тогава литературен критик Спир публикува изследването си за него. Молчанов цитира определението, което Спир дава на политическия роман: „Прозисковото литературно произведение, в което главна цел на писателя е партийна пропаганда, призив към обществена реформа, показване живота на хората, които поддържат правителството или тези сили на обществото, от които зависи формирането на правителството.“ Показателно е — пише Молчанов, — че интересът към политическия роман както сред писателите, така и сред читателите съвпада с политически усложнена обстановка, със засилване на международното напрежение.

Молчанов се спира и на друг изследовател на политическия роман — Роберт Олтър, който прави равностойка на изминалите тридесет години от съществуването на политическия роман и констатира: „две стратегии съществуват в изобразението на политическия свят“. Едната стратегия е реалистическата — тя много ясно е показана в романи като „Примьер-министърът“ от А. Тролоп и „Пялото кралско войнство“ от Р. П. Уорън. Втората стратегия, както се изразява Олтър, е „пофарсова и зловеща“. Но именно тя — твърди Молчанов — преобладава в съвременната политическа белетристика, макар Олтър да се позовава само на един роман от 1977 г. — „Публичното изгаряне“ от Р. Кувър, в който става дума за жестока разправа със съпрузите Розенберг. Въпреки страшния факт, залегнал в основата на сюжета, Кувър ловко превръща този факт във фарс. Макар че Кувър се стреми да покаже фарсовия характер на

<sup>2</sup> C. Jtzin. Stages in the Revolution: Political Theatre in Britain since 1968. L., 1980.

американското правосъдие (намерение само по себе си похвално), но събитиято, послужило за реален първоизточник, е толкова тъжно, че опитът да бъде разработено фарсово прави тягостно впечатление.

Но В. Молчанов не иска да остави у читателя впечатлението, че всички политически романи на Запад са примитивни в литературно отношение — в такъв случай за тях не си струва да се разговаря. На някои автори на политически романи не може да им се отрече професионална ловкост, умение да превърнат повествованието в действено пропагандистко оръжие. Такива белегистри се отказват от привичните шаблони и въвеждат в повествованието си дори опозиционни елементи. Но — изтъква Молчанов — както примитивните, така и издържаните политически романи са все една стока — белязани са със знака на лъжата. Не с творческа фантазия, не с художествена измислица, а с политическа лъжа, същата лъжа, която пропизва държавната дейност на буржоазното правителство.

Политизацията на буржоазното изкуство — пише Молчанов в заключителните редове на статията си — е неоспорим факт, неизбежен процес. Политическата атака е в непрекъснато действие. И тя се провежда не от кого да е, а от официалните, професионалните политики. И е насочена към истинските художествени ценности, към които капитализмът винаги е проявявал враждебност. Резултатите от политическата атака са: процъфтява жанрът на агитационно-политическия роман със съмнителна насоченост, алтернативният театър от критик на управляващия режим се е превърнал в негов верен помощник-пропагандист.

В кн. 6 са поместени две статии, посветени на зараждането, развитието и апогея на едно голямо явление в светската литература — т. нар. „селска проза“: на Л. Вилчек — „По течението на селската проза“ и на В. Чалмаев — „Въздушна се издигна арка...“

По случай 800-годишнината на „Слово о полку Игореве“ има статия от А. Робинсон — „Словото“ в поетическия контекст на световното Средновековие“.

Директорът на Института за световна литература „М. Горки“ Г. Бердников в статията си „Над какво работят светските учени“ запознава читателите с разнообразната и колосална по своите мащаби дейност на ИМЛИ. Представена е дейността за 1984 г. с индивидуални и колективни трудове, научни конференции, срещи, симпозиуми. Отбелязан е необикновеният по своето значение и важност изследователски труд „История на световната литература“ в 9 тома, първият от които е вече излязъл и е в ръцете на читателите; в издателството се намират третият, четвъртият и петият том; завършена е работата и над шестия том; Научният съвет по комплексния проблем „Закономерности в развитието на световната литература в съвременната епоха“ е

обсъдил основните принципи за подготовката и структурата на заключителния девети том.

Мария Блажева

## КУБА

„CASA DE LAS AMERICAS“, № 145—146,  
La Havana — 1984

Тази двойна книжка на известното и у нас двуемесечно литературно-обществено сп. „Casa de las Americas“ („Дом на Американите“), което е издание на едноименния институт за културни връзки с латиноамериканските и други страни и което излиза под директорството на видния кубински поет, есеист и литературен критик Роберто Фернандес Ретамар, е посветена на неотдавна починалия в Париж бележит аржентински прогресивен писател и есеист Хулио Кортасар, един от най-преданите интелектуалци, защитаващи победоносната кубинска социалистическа революция, предвождана от Фидел Кастро, и възраждащата се кубинска литература. Не така случайно са отделени 276 страници голям формат, в които се отдава почит на този ярък белегист и есеист, оставил зрели творби в анализите на аржентинската и латиноамериканската литература. Неговото творчество се разглежда в редица аспекти от 30 видни интелектуалци, между които са кубинците Роберто Фернандес Ретамар, Лисандро Отеро, Луис Суардиас и др., аржентинецът Хуан Хелман, колумбиецът Габриел Гарсия Маркес, чилиецът Воледа Тейтелбойм, испанецът Хосе Агустин Гойтисоло, никарагуанците Томас Борхе, който е виден революционер и един от строителите на нова сандинистка Никарагуа, Сехрио Рамирес, Омар Кабесас и др., уругвайците Марио Бенедети, Едуардо Галеано и др., парагваецът Аугусто Роа Бастос, и редица други, между които и нашият поет и испанист Румен Стоянов. Но най-голямо място в двойната книжка заемат 52 писма, разменени между Хулио Кортасар и Роберто Фернандес Ретамар, които хвърлят обилна светлина върху взаимоотношенията между редица социални, революционни, интелектуални въпроси, върху които Кортасар винаги е имал правилно отношение, за да защити кубинската и никарагуанската революция и тяхната възродителна роля сред народите отвъд Атлантика.

Впрочем тези интересни и ярко написани статии, есета, критични материали, стихотворения и писма започват със статията „Хулио Кортасар, другар от затвора и свободата“ от никарагуанския революционер ръководител и писател Томас Борхе, който пише с голямо обаяние за Кортасар — писателя, човека, другаря, а също и за тежката борба която сега води никарагуанският народ срещу своите притеснители от типа на диктатора Сомоса. Статията е написана в три части, в които се говори за

незаконните години и кариерите, когато самият Борхе се е запознал с първите книги на Кортасар. Всичко това е свързано и с лични спомени, които придават по-голяма колоритност на тези възмущаващо написани страници. Борхе подчертава своето уважение към неговото творчество и правилното му отношение към революцията, като казва, че „революцията е борба за свобода и за нейното утвърждаване“, говори и за уважението на Кортасар към Че Гевара, като изтъква: „Разказът на Кортасар за Че Гевара, озаглавен „Събрането“, много ме зарадва.“ Спирайки се на неговия начин на писане, Борхе казва, че „... стилът на Кортасар блесна пред очите ми. Той си служи с една ирония почти пълна с ласка, но в същото време не скрива иронията си към враговете ни. Предполагам, че тази ирония е дошла от Рио де ла Плата, но Кортасар я синтезира и я прави универсална и с нови измерения. Той е смел в езика, с него той говори за всички дни и нощи, за всички пътища на нашата Америка — с езика на народа, на нашия брат или съсед, и което го възвися, и по който път тръгна новата латиноамериканска литература.“ Спирайки се на братското отношение на Кортасар към Никарагуа, Борхе казва: „Кортасар винаги открива нещо ново в Никарагуа, когато идва при нас. Той иска всичко да види. Да вижда хората, вулканите, реките, атлантическия бряг, кооперативите, огромното язоване, което той нарече „Борбата на молитвите“. Изобито статията на Борхе е пронизана от тази любов на Кортасар към никарагуанския народ, към светлото бъдеще, за което сега се бори при други условия сандинистката революция.

Интересна и чувствателно написана е и статията на видния колумбийски писател Габриел Гарсия Маркес, чиято любов към писателя може да се почувствува още в заглавието „Аржентинецът, който беше обичан от всички“. Маркес разказва някои от спомените си за Кортасар и за онова очарование, което е изпитал при прочитането на неговите изключително хубави произведения, пълни с поезията на стила, на колоритната фраза. Той казва: „След години, когато бяхме вече приятели, исках да го видя отново, защото ми се струва, че той е олицетворен в един от най-хубавите си разкази — „Другото небе“ — в лицето на един латиноамериканец без име... А по-нататък подчертава характерното за неговия талант, за противичащата му мисъл: „... Гледах го да пише в продължение на един час, без пауза да мисли, без да вземе нещо освен чаша минерална вода, докато започна да се стъмва по улицата, скри писалката в чантата си, излязохме навън с един сборник под ръка, като най-високия слаб ученик в света“... За да завърши Маркес така: „Предпочитам да мисля за него, баз той да знае, с широкото устрем, че е съществувал със скъпата си родина, че съм го познал, и признателността, която остави на света, едно творчество, което никога

няма да заглъхне, толкова красиво и незабравимо, както и споменът за него“.

Марио Бенедети, видният уругвайски поет, белетрист и есеист, голям приятел на българската литература, е също представен в тази двойна книжка на „Каса де лас Америкас“ с възхитено написаната статия „Хулио Кортасар — това да бъдеш сърдечен“, в която се говори за нещо голямо, силно, което творецът притежава. Бенедети започва с мнението, че неговото творчество „никога не беше безусловно със политическите си разбирания, които за защитава. Тук или там, той остави твърдото постоянство на своите възражения, на своите критични материали, на своите впечатления както от Куба, така и от Никарагуа, като той разпери тези размисли и по отношение на революциите, станали в тези страни, които той високо ценеше...“ И Бенедети потърси големия писател в неговите произведения, за да подчертае: „Моята първоначална привързаност към Кортасар беше към творчеството му. Първата негова книга, попаднала в ръцете ми, беше „Товарни животни“, около 1950 г., а по-късно и „Краят на огъня“, „Тайните оръжия“ и „Премияте“. Спомням си, че разказът „Преследваният“ ми се видя изключително хубав, но без съмнение голямото откритие дойде с романа „Райоела“. И мисля, че това учудване дойде, когато публикувах през 1965 г. статията си „Хулио Кортасар, един белегист, създател на читателите“, в едно време, когато лично още не познавах Хулио...“ За да заключи: „Някой ще мислят, че мъртвият Кортасар по-малко ще безпокои живия. Но Кортасар винаги ще ни утешава, защото неговото творчество и дейност ще продължават да маркират посоки, за да откриват пътища...“

Но видният чилийски писател и есеист Володя Тейтелбойм — директор на най-хубавото задгранично чилийско литературно-обществено сп. „Араукария“, излизало в Мадрид, изрази най-ярко всичко в своя мащабен литературен портрет на Хулио Кортасар. Разгърнал своята критична мисъл в четири подзаглавия, които са разнообразени и с личните му спомени за писателя, свързани и с колоса на чилийската и латиноамериканската поезия Пабло Неруда, той разглежда неговото творчество в зависимост от събуждането, разразяването на прогресивната мисъл на Кортасар. Дали се спира на първия му значителен роман „Райоела“, чиято повествователност го наложил като ярък талант, или на неговите романи „Последният рунд“, „Проза за обсерваторията“, „Краят на огъня“ и др., Тейтелбойм прозорливо анализира мисловното съдържание и идейност на Кортасар, изплувал като рядък талант сред литературния океан на Латинска Америка. И за да подчертае този напредък, Тейтелбойм казва накрая: „Винаги е нужно изискването за отговорността на писателя сред обществото и строгата литература. В последно време неговото творчество става по-прецизно и по-ярко.“

И наистина всички тези идеи, чувства, търсения, близки отношения, дълбокото уважение към творчеството на големия писател ще открием в по-голяма мярка и в редицата писма, разменени между Хулио Кортасар и Роберто Фернандес Ретамар (най-много), Айдее Сантамария — видна кубинска революционерка и общественичка, първият директор на института за културни връзки с латиноамериканските и други страни „Каса де лас Америкас“, създаден веднага след революцията в Куба, Мариано Родригес — сегашният директор на същия институт, Мария Лейсека — зам. министър на Министърството на културата в Хавана и др. В едно от тези ценни писма Хулио Кортасар пише до Ретамар не само за тяхната дружба, но и за обаянието, което той отрази в разказа си за Ернесто Че Гевара, за да каже в края на писмото си от 3 юли 1965 г., изпратено от Париж: „Какво мога да ти кажа за Че и за всичко, което чувствах или мислех, когато се откриваше път към Сиера Маестра? Истината е, че в този разказ той е някак си това, което е бил Чарли Паркър от разказа „Преследваният“, катализатори, символи на големи сили, с чудновати моменти от живота на човека. . .“ А в едно от най-дългите си писма до Ретамар, изпратено от Франция с дата 10 май 1967 г., Кортасар определя своето писателско съзнание относно възродителната вълна в съвременната латиноамериканска литература, изхождайки в много отношения от влиянието, което оказва върху нея кубинската революция: „Аз съм убеден, че само делото на онези интелектуалци, които отговарят на това чувство и на тази непокорност, ще се вътлпи в съзнанието на народите и те ще съумеят със своята сегашна и бъдеща активност да ни всадят съзнанието да възприемем това, за което сме родени.“ А това свидетелства за кондензираната воля на един ярък писател да бъде в предните редици на прогресивна Америка и прогресивния свят. Апогей на тези толкова интересни, ценни и с чувство написани писма представлява „Последно писмо“ — отговор на Ретамар в стихове, като се подчертава:

Народ-герой ще има,  
както жена, обичана със символа народен,  
ще има на света.

Искам да завърша своите мисли за тези толкова прочувствено написани писма с онази неумираща младост, която прокарва в своят-прекрасно написана статия българският испанист и поет Румен Стоянов, неговият пръв превод на български, за да го открие за българските читатели, като подчертава в статията си „Най-младият писател на Америка е починал“: „Ако идентифицираме младостта с радостта да се живее, с ентусиазма, с любовта, с дружелюбността и духовността, с игрите, с неуморното кристално обновление, с чистата вяра в човека, в революцията, трябва да кажем: на 69 години почина най-младият писател на тази Америка, Хулио Кортасар.“

Разбира се, в тази двойна книжка на спазването голямото уважение към Хулио Кортасар блести и в посветените на него ярко написани стихотворения от неколцина поети — неговии почитатели и ценители като Хорхе Енрике Аморим от Еквадор, Хосе Агустин Гойтисоло от Испания, Пабло Армандо Фернандес и Луис Рохелио Ногерас от Куба, Херардо Марио Голобоф от Аржентина, които изразиха своята почит и уважение към големия творец, вълхновили се от редица моменти от неговия живот. Тук са публикувани и две критични изследвания във връзка с излезли неговии книги в Испания и в латиноамериканските страни от кубинския литературен критик Фернандо Родригес Соса, който още в началото казва: „Без личен живот литературата ще бъде абсолютно невъзможна“; от Виктор Родригес Нунес, също кубински критик със заглавие „Той спаси дръзновението, спаси и поезията“, с ярка окраска относно есенцичните произведения на Кортасар. Всичко това дава широкото съдържание и облика на творчеството на този виден аржентински писател, което остава сред най-хубавите страници на аржентинската и латиноамериканската литература.

Жак Битев

## ЧИЛИ

„ARAUCHARIA DE CHILE“  
Madrid, numeros 27 y 28, 1984

Истинската, борческата чилийска литература сега по същество се развива в изгнание, поддържана от най-ярките ѝ представители, които поради фашистката диктатура на Пиночет са принудени да живеят в някои латиноамерикански и европейски страни. Въпреки редицата трудности за живот и творчество, будните чилийски антифашистки и демократични интелектуални сили намират изява в тези страни, като са подпомогнати от тамошни интелектуални среди, за да издават свои вестници, списания, даже и да имат някои издателства.

Една такава ценна и борческа трибуна представлява и задграничното литературно-обществено сп. „Араукария де Чиле“, възглавявано от директора Володя Тейтелбойм, който е виден чилийски прогресивен писател и общественик и който направлява това хубаво списание далеч от родината си — редакцията се намира в Мадрид поради редица съображения. Тейтелбойм е голям приятел на българската литература и не пропуска активно да участва в състоялите се досега международни срещи на писателите в София.

Интересно е да се спира на новите 27 и 28 книжки на това борческо списание, за да потвърди, че то твърдо отстоява своето обществено-литературно съдържание, което е в унисон

с продължаващата борба срещу фашистката диктатура на Пиночет в Чили. Неслучайно заглавие „Араукария“ означава едно специфично чилийско дърво, което е устойчиво и при най-тежки бури.

Впрочем в обръщението към читателите в кн. 27 се подчертава, че „широтата и резонирането на редица аспекти от чувстването на 80-годишнината на Пабло Неруда показват важността на борбата на културния фронт в тези моменти, в които живее Чили“. По-нататък конкретно се казва: „Да рисуваш картина, да композираш музика, да твориш поезия, това означава значителна дейност... „поезията, която е творчески стимул за възприемането ѝ от интелигенцията, поезия, която остава в съзнанието на народа. А това му позволява да вижда по-далеч и по-хубаво светлите сред сенките, да се научи да върви към красота, за да стигне до истината.“

Тези няколко общи мисли се чувствуват по-конкретно в различни аспекти на няколко значителни материали, които влизат в кн. 27. Така например дългото писмо на известния чилийски писател — маринист Франсиско Колоане, „чилийския Хемингуей“, както го наричат, изпратено от чилийската столица Сантяго, под колоритното заглавие „По стъпките на кондорите“, всъщност е един ярко написан репортаж за някои тежки изпитания, ставащи сега по чилийската земя. И тук Колоане свързва специфичните за Чили орли, които там се наричат кондори, символи на сила и широта, с една от най-ярките поеми на Пабло Неруда „Макчу Пикчу“. В този ред на мисли Колоане се спира и на други чилийци, изпитващи тежестта на фашисткия режим, мъката и жестокостта, разпалваща се още по чилийската земя. А този дух на критика относно тежката действителност се чувствуват и в поместените стихотворения „Богове“ „Вечеря с Кисинджър“, „Криза“ и „Епилог“ от поета Клаудио Хиакмо, между които стихотворението за Кисинджър е най-остро, защото иронизира неговата политика, слабостите му към виното, кухнята и нежния пол, сравнявайки го даже с нацисткия изверг Менгеле с тази разлика, че той е с меки ръкавици и смокинг. Поместено е и стихотворението „Подарък за Хосе Рамон“ с инициали ХХ, изпратено от Сантяго, което е ярък израз на негодуванието, разрастващото се по чилийската земя срещу палачите на Пиночет. А това е лъч от вътрешната съпротива, сред която се раждат стимули за нова прогресивна поезия.

В кн. 27 също има интересни рецензии за новопоявили се книги от чилийски и други автори, като: „Виктор Хара: недовършена песен“ от съпругата на видния певец и поет Джоан Хара, „Мемоар за американския огън“ от уругвайския писател Едуардо Галеано, излязла в издателство „Сигло XXI“ от Мексико и др. От рецензията за книгата на Джоан Хара личи, че тя е написала една от най-важните книги, посветени на незабравимия чилийски поборник за социални правдини в неговата

родина, поета и певец, който стигна до съвременно призвание. Тази книга е истинска изповед на авторката, оценила по достойнство любимия си човек в живота. Неслучайно критичката Вирхиния Вилал казва за нея: „Джозе е младата англичанка, която изживя един процес плодovit и скръбен същевременно, като момиче преди войната. Тя се устреми да се слее с чилийското общество — едно общество, което имаше толкова много съвременници...“ А за Виктор Хара пише по-подробно: „Кой е Виктор? Един сирак, който става семинарист и който можа да „осигури“ следването си по пътя на военната служба, за да стигне до полдофицерски чин. Бивш студент по търговия, той беше на служба при един адвокат-шарлатанин, чиновник в администрацията, деец служител в печатница. Но имаше дарбата на артист. Започна в университетския хор на „Кармина Бурана“. После следва курсове по художествено изразяване. Става ученик на известния мим Нойсвалдър. После влиза като ученик в театралното училище при университета в Чили. И сънува своята китара. Този сън не го направя верен приятел на Нелсън Вилара и любовта към една жена.“ Цитирам теза неща, защото те останаха неизвестни у нас, когато се популяризираше и тук борческата поезия и песен на Виктор Хара. Те изразяват всъщност задръжките и заблудите му, докато налудка истинския си път към сцената и революционната песен, с което оставя трайно име в чилийската култура и литература.

Голяма ценност има и рецензията на критика Леонардо Касерес за тритомника „Мемоар за огъня“ на уругвайския писател Едуардо Галеано, който с упорит труд разкри в тези ценни страници първите зачатъци на народното творчество на латиноамериканските народи от зараждането му насам. И Галеано го направя, като посочи редица примери в това отношение. В тези анонимни, дошли от вековете умотворения, се чувствуват първите значителни зачатъци на словесното изкуство от народностен, философски и песенен характер, една колоритно съгласна антология на този фигуративно казано, латиноамерикански огън.

Интерес представлява и кн. 28 на сп. „Араукария“, която също започва с обръщение към читателите, в което редакцията подчертава, че „1985 г. не започва лесно. Чилийският народ изживява тежки моменти и всеки, който желае да го пресени, трябва да знае, че всеки ден се води борба за намаляването на страданията“. Отпечатано е също и едно интересно писмо, изпратено от швейцарската столица Женева с инициали К. С., в което се изреждат редица прояви, организирани в някои прогресивни средици в чест на 80-годишнината от рождението на Пабло Неруда, станали не само в латиноамерикански центрове като Буенос Айрес, Мексико, Хавана и др., а и в Париж, Ленинград, Женева и др., както и по нелегални пътища в неговата родина, за проникването на сп. „Араукария“ там и пр.

В този ред на мисли искам да подчертая и успеха, който е регистрирало сп. „Араукария“ за седемгодишното си съществуване във връзка с голямото тържество, което стана по този повод в Мадрид, заради което директорът на списанието, видният писател Володя Тейтелбойм и отговорникът по издаването Карлос Ореляно изнесоха беседи. Неслучайно този материал започва така : „След седемгодишно съществуване, издателство „Мичай“, което се грижи за отпечатването на „Араукария“, реши да разшири своята дейност, като започне и издаването на серията „Книги на Меридиан“ . . . Така се стигна до издаването на първите три ценни книги : „Неруда“ от Володя Тейтелбойм, която представлява най-пълната биография на бележития чилийски поет, изпъстрена с редица примери от 40-годишното приятелство между двамата автори ; „Голямата книга за Виолета Пара“ от Исабел Пара, дъщеряй, която изрази големите успехи и на двете в областта на новата чилийска революционна песен ; и книгата (Давсон“ от Серхио Вускович Рохо, която представлява ярък документ за тежкото ежедневие в концлагера, организиран от военната хунта на Пиночет на остров Давсон, където бяха хвърлени наред с автора и Луис Корвалан — генерален секретар на Чилийската компартия, Орландо Летелиер — виден общественик и участник в народното правителство на Салвадор Алиенде и др. А това е най-хубавата илюстрация на вилнеещата още военна хунта на чилийския земя.

Но Володя Тейтелбойм написа и една вълнуваща критична статия в същата кн. 28 на сп. „Араукария“, посветена на трите романа „Време за череши“, „Сбогом, Рамона“ и „Часът на Виолета“ от каталанската писателка Монтсерат Роиг под заглавието „Монтсе от блокадата“, свързана с нейната нова книга под същото заглавие, излязла в издателство

„Прогрес“ в Москва. Монтсерат, която е още почти непозната в Латиноамерика, сега чрез списанието става известна. Защото тази каталанска писателка е не само антифашистка, но и защитница на чилийския народ, над който още вилнее фашистката диктатура на Пиночет. А споменатите романи са насочени срещу неофашизма, срещу останъците на франкисткия режим в Испания и особено в нейната родна Каталония. И както казва Тейтелбойм, „прочитането на тези три романа ни спомва за една енергична личност, в която могат да се открият подобни корени на женственост — както е казала Мистрал — и на нашия континент“. По-нататък той казва : „Романите на Монтсерат са свързани със сънищата на младите, израснали в една Испания под фашистско господство, където гледищата за свобода се преплитат с разни кошмари.“ И още по-нататък : „В потвърждение на всичко това искам да подчертая, че неочаквано влях в Москва новата й книга „Пътуването ми през блокадата“, която е посветена „на всички, които се бориха, съпротивляваха се и умряха през времето на блокадата в Ленинград“. И накрая се заключава : „Когато ми даде книгата си, тя изрази в нея едно пожелание : „Нека настъпи времето на чилийските череши.“ За да добави после Тейтелбойм : „ . . . когато пиша тези редове, все още е зима. Без съмнение черешите не са толкова далече. Посещения като това на нашата приятелка Монтсерат ги доближават.“

Разбира се, и в двете книги 27 и 28 на сп. „Араукария“ има и други интересни материали, които говорят за устрема, за усилията на прогресивния свят да се разбие блокадата на тъмните сили, които все още сковават живота на чилийския и на други латиноамерикански народи, борещи се срещу разрухата от фашизма и империалистическите набези.

Жак Битев